

ПРЕВОДЪТ НА РУСКОТО МИНАЛО ВРЕМЕ

Докато в българския език съществуват няколко различни минали времена за изразяване на минали действия с различни отенъци, в руския език се употребява само едно минало време. От това се вижда, че руското минало време изпълнява службата на всички минали времена в българския език и затова се превежда — според случая и смисъла — с различни наши времена.

Най-често руското минало време се превежда на български с минало свършено или минало несвършено време (от типа четох, брах, говорих, или четях, берях, говорех), напр.:

По улице осторожно шёл малыш с узелком в руках. Пули свистали вдоль улиц. Малыш осторожно шёл и прятал за спину узелок.

Трое уличных ребят увидели малыша. Они заметили, как он оглядывается по сторонам, и стали дразнить его.

По улицата вървеше (мин. несв.) предпазливо едно момче с вързопче в ръце. Нататък из улиците свиреха (мин. несв.) куршуми. Момчето вървеше предпазливо и криеше (мин. несв.) зад гърба си вързопчето.

Три улични деца видяха (мин. св.) момчето. Те забелязаха (мин. св.) как то се оглежда наоколо и започнаха (мин. св.) да го дразнят.

Руското минало време от едни и същи глаголи може да се превежда често ту с нашето минало свършено, ту с нашето минало несвършено време в зависимост от смисъла, напр.: „Сегодня я работал без отдыха“ — „Днес работих (мин. св.) без почивка“ и „В это время я работал здесь“ — „В това време аз работех (мин. несв.) тук“; също така: „По улице осторожно шел малыш“ — „По улицата вървеше (мин. несв.) предпазливо едно момче“ и „Малыш шел осторожно два часа“ — „Момчето вървя (мин. св.) предпазливо два часа.“

В други случаи руското минало време трябва да се превежда с българското минало предварително (от типа **бях чел, бях брал, бях говорил**), напр.:

Был третий час ночи. Иван Гора стоял на карауле у дверей в Смольном. В длинный коридор за день наташили снегу. Чуть светила лампочка под потолком.

(А. Н. Толстой)

Был конец ноября. Днём на мёрзлую землю выпал сухой, мелкий снег и теперь было слышно как он скрипит под ногами.

(М. Горький)

Има и случаи, когато руското минало време трябва да се преведе с българското минало неопределено време (от типа **чел съм, чел е, брал съм, брал е**), напр.:

Иван Гора, когда он приблизился, облегченно разинул большой рот улыбкой. При взгляде на этого человека пропадали сомнения. Повернув ключ в двери, он сказал:

— За я збли, Владимир Ильич, погреться пришли?

(А. Н. Толстой)

Беше три часа през нощта. Иван Гора стоеше на пост при входа на Смолни. В дългия коридор бяха навлекли сняг през деня. Лампичката под тавана едва светеше.

Беше краят на ноември. През деня беше паднал върху замръзналата земя сух, дребен сняг и сега се чуваше как той скрипти под нозете.

Когато той се приближи, Иван Гора облекчено разтвори с усмивка големите си уста. При вида на този човек изчезваха съмненията. Като превъртя ключа на вратата, той каза:

— Истина ли сте, Владимир Ильич, дошли сте да се погрееете?

В руския език не се прави разлика между преки и преизказани времена както в български. Българските преизказани времена означават действие, за което говорещото лице е слушало от друго лице, но не го е наблюдавало непосредно или пък е чело, напр.: „Петър бил вчера тук“ (преизказано) за разлика от „Петър беше вчера тук“ (пряко). За това руското минало време трябва да се превежда по смисъл ту с преки (както по-горе), ту с преизказани български времена. Напр. в следния случай смисълът изисква на български преизказани времена.

Жили на земята в старину
едни хора. Непроходими
леса обкръжали с трѣх
сторон табори тѣх
людей, а с четвър-
той — била степ. Били
то весели, силни и
смѣли хора. И ето
настанало веднѣж
тежко време: явили
се откудатѣ други
племена и ги прогнали
в дълбокия лес.

(М. Горький)

Ето случило се в Москва,
в шестнадесетия век,
в царстването на Иван
Грозния. Боярският
син Лопатов по хвалил
се, че у него е холоп
Никита, който, като
птица, може да лети.

Художествените произведения
(разкази, повести, романи)
се превеждат на български
обикновено с преки глаголни
времена, представящи автора
като непосреден наблюдател
на онова, което се разказва.
Например:

Хозяева, у които работел
Алѣша, пишували журнал
с картинки, но не читали
го. Алѣша завоювал право
да взема журналите в
кухнята и да ги чете
нощом. Но огъня му не
давали, а парички на
покупка свещи у него
не били. Тогдато станало
да се сбират сало с
подсвечници и, скрутив
светилно от нишка,
зажигал по нощом на
печката димен огън.

(М. Горький)

Руското минало време
трябва да се превежда с
българските приказани
времена само тогдато,
когато това се налага
от смисъла, напр. в
народни приказки или
легенди, или когато
едно лице говори
нещо, което не е
наблюдавано. Безразборното
смесване по-

Живели в старото време
едни хора. Непроходими
леса обкръжали от трѣх
сторон техните заселища,
а от четвъртата страна
имало степ. Те били
весели, силни и смѣли
хора. И ето настанало
веднѣж тежко време:
явили се отнякъде
други племена и ги
прогнали навътре в
гората.

Това се случило в Москва
в шестнадесетия век,
в царстването на Иван
Грозния. Боярският
син Лопатов се похвалил,
че имало холоп
Никита, който може да
лети като птица.

Господарите, у които работел
Алѣша, получавали
списание с картинки,
но не го четели. Алѣша
си извоювал правото
да взема списанията
в кухнята и да ги
чете нощом. Но
осветление не му
давали, а той нямал
пари да си купува
свещи. Тогдато той
взема да събира
лой от свещниците
и като усуква фитил
от конци, запалвал
нощом върху
печката пушлив
пламък.

ради близостта на формата на руското минало време с българските преизказани времена трябва най-внимателно да се избягва. Груба грешка е, ако се превежда последният пример с преизказани времена на български: „Господарите, у които работел Альоша, получаваха списание с картинки, но не го четели. Альоша си извоювал правото да взема списанията в кухнята и започнал да ги чете нощем. . . „А още по-груба грешка е, ако в такъв случай се смесват непоследователно двата вида времена: „Господарите, у които работеше (пряко вр.) Альоша, получаваха (преизказано вр.) списание с картинки, но не го четяха. Альоша си извоюва правото да взема списанията в кухнята и започнал да ги чете нощем.“. Важна задача при обучението по руски език е да се обръща сериозно внимание за избягване на такива грешки.